

La Biblioteca Dedalus està dedicada a la publicació dels assaigs que sorgeixen dels seminaris de l'Escola Bloom, on conflueixen l'estudi de la literatura, la filosofia, la psicoanàlisi i la crítica cultural. Ens mou el convenciment que la literatura pensa el món i que hi intervé per transformar-lo. Els nostres llibres caben a les butxaques dels abrics.

Inventari d'afinitats

Tres derives per
la literatura catalana
del segle xx

Ramon Mas

Biblioteca Dedalus, 5

EDICIONS
DEL PERISCOPI

Bloom
ESCOLA DE LITERATURA

Inventari d'afinitats

Tres derives per la literatura catalana del segle XX

© Ramon Mas, 2023

Per mediació de MB Agencia Literaria, SL

Primera edició: juny del 2023

Dipòsit legal: B 9653-2023

ISBN: 978-84-19332-42-4

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SLU i Bloom SCP, 2023

© del disseny de coberta: Edicions del Periscopi / Tono Cristòfol, 2023 (© del laberint de la coberta i portadella: MaxterDesign / AdobeStock, 2022)

© de la fotografia de l'autor: Borja Bagunyà

Publicat per Edicions del Periscopi SLU i Bloom SCP

www.periscopi.cat | www.escolabloom.com

Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Impressió a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Edicions del Periscopi i Escola Bloom

Disseny de col·lecció i maquetació: Tono Cristòfol

Correcció: Miquel Saumell Santaeugènia, Òscar Lozano

i Núria Saurina Eudaldo

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper Luxcream de vuitanta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Plantin.

Tots els drets reservats.

Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Sumari

Llegir a contrapel	9
Les catacumbes morals	17
Divagacions espantosos	45
Mons a part	73
Els que falten.....	95
Itineraris	98
Bibliografia.....	103

La lleugera elasticitat del raonament de l'assagista el mena, obligadament, a una intensitat més gran que la del pensament discursiu, perquè l'assaig no procedeix, com aquest, de manera cega, automatitzada, sinó que en cada moment ha de reflexionar sobre si mateix.

THEODOR W. ADORNO, «L'assaig com a forma» (traducció de Gustau Muñoz)

Llegir a contrapel

D'entre totes les accions que conformen l'experiència lectora, no n'hi ha cap que et defineixi millor que el moment d'escollir el següent llibre que llegiràs. Ja durant l'últim tram de l'anterior, mentre estaves immers en un clímax absorbent, en una traca final que relliga tot el que fins llavors semblaven idees disperses, o descomptant pàgines amb l'única motivació d'acabar allò que havies començat, comences a pensar què vindrà després. T'interrogues a tu mateix, et preguntes si et ve de gust continuar pel camí que t'assenyala la lectura actual, o si necessites alguna cosa completament diferent. Pot ser un text que t'airegi o un text que et provoqui, un text que se t'emporti ben lluny, que et desllorigui el cervell, que et commogui, que et confongui, que t'obligui a buscar respostes o que t'enfonsi al pou de les pròpies misèries. Sigui com sigui, els impulsos que et guien

d'una lectura a la següent responen a moviments interiors, de vegades transcendents i d'altres completament banals, però sempre relacionats amb les afinitats estètiques, emocionals o intel·lectuals de cada moment, de manera que si fas una llista amb tots els llibres que has llegit al llarg de la vida, el que es desvetllarà, com per art de màgia, serà un mapa secret de la teva personalitat.

És evident que hi ha mil i un factors que et poden influenciar a l'hora de triar un llibre, des de la promesa que s'amaga darrere un títol, a la melodia sovint enganyosa d'una contracoberta, des de la confiança en un segell editorial a la recomanació d'algú que sap de quin peu calces. També pot respondre a la voluntat d'adquirir algun tipus de coneixement programàtic, d'aprofundir en un tema, una època o una cultura concrets. Però en el gest d'agafar un llibre d'entre els centenars —potser milers— que l'envolten, i dir: «Això és el que ara mateix estic buscant», hi intervé un gest íntim i, per tant, difícil de demarcar. És un impuls boirós, una intuïció que t'empeny a satisfer un desig que encara està per definir, però que ja batega ferm dins teu. Triar el següent llibre és acceptar la proposta d'una cita a cegues, amb l'esperança que la intuïció serà certa. Començar l'obra d'un autor a qui no has llegit mai, per exemple, amaga la voluntat inconfessa d'establir una nova amistat i l'esperança que això t'ajudarà a ampliar els teus horitzons; mentre que continuar aprofundint en l'obra d'un autor que t'és conegut

i estimat, denota la voluntat d'enfortir el vincle amb les teves pròpies filies. Però sigui quin sigui l'anhel o l'expectativa que t'empenyen a començar un llibre i, per tant, descartar la lectura de tots els altres, el gest estarà lligat al present, a les circumstàncies en què llegeixes i a la posició des d'on has decidit observar el món durant les hores, els dies o les setmanes següents. Així doncs, el mapa secret que revela la teva trajectòria lectora resultarà tan indicatiu del teu periple vital com ho seria la redacció d'unes memòries.

De vegades, el mateix llibre que estàs llegint et porta al següent de manera involuntària, a través d'una citació, una menció o una afinitat reconeguda per l'autor. Aquest vincle entre dues obres fa que davant teu aparegui un nou territori per explorar, un corrent estètic o un subgènere literari que potser només existeixen dins el teu cap, on, si decideixes endinsar-t'hi, has d'estar disposat a perdre't.

D'altra banda el conjunt de llibres que no has escollit també et descriuen, a tu i a la societat que t'envolta. Les obres que no llegiràs són un termòmetre infal·lible per mesurar la teva relació amb la cultura on estàs immers. Si bé és cert que, per pur prejudici, descartem llibres que podrien agradar-nos (pot ser que toquin un tema o facin servir uns recursos estilístics que, a priori, no ens interpell·len), també ho és que hi ha un gruix important de lectures que ens podrien encantar i que, senzillament, no sabem que existeixen. En això les casualitats

hi tenen molt a dir, evidentment, però també el paisatge cultural on vivim, que està determinat per factors tan dispersos com l'educació, les modes, el bagatge familiar, els premis o la idiosincràsia del nostre llibreter de confiança.

Hi ha una quantitat ingent d'obres publicades (d'ara o de fa cent cinquanta anys) que resulten invisibles per al lector que passeja habitualment per les llibreries convencionals. Són llibres que els corrents majoritaris i les exigències del mercat han anat arraconant, algunes vegades perquè no tenien prou valor per perdurar, d'altres perquè no s'han fet les reivindicacions necessàries que fan que els lectors els considerin rellevants. En el cas d'obres pretèrites, que són les que analitzo en aquest assaig, hi ha dos factors principals que garanteixen que una obra perduri: en primer lloc, que entri a l'acadèmia, on s'estudiarà i es reivindicarà dins un cercle tancat format per entesos i interessats en la matèria; i en segon lloc, un factor molt més decisiu en el cas que ens ocupa, ja que estic apel·lant al lector comú (o sigui, algú que s'acosta a un llibre sense mètode ni programa, sinó regit per les seves apetències), que alguna editorial decideixi tornar-los a les llibreries.

Soc de l'opinió que totes aquelles novel·les, assaigs i poemaris de què ningú no ens ha parlat, ni hem vist mai a la taula de cap llibreria, descriuen amb una precisió feridora de quin peu coixeja una literatura. Tot allò que durant dècades no es va considerar

prou valuós (o prou rendible) per ser reeditat, tot allò que es va deixar morir d'una manera entre superba i utilitària, però essencialment negligent, va soterrar una part importantíssima de la literatura catalana dels dos primers terços del segle xx. Aquesta situació, que a poc a poc s'ha anat revertint (bona part dels llibres que comento s'han tornat a publicar al llarg de l'última dècada), va provocar que durant molt temps, si es volia llegir literatura catalana més enllà del cànon hegemònic, calgués una certa vocació d'arqueòleg.

Voldria que aquest llibre es llegís com el recorregut personal (atípic i en certa manera atzarós) d'un escriptor autodidacte a través d'un cert tipus de literatura catalana. També m'agradaria que, un cop transitats els tres camins que proposo, s'entrevegi un paisatge que va més enllà de filies personals.

La meva peregrinació va començar amb els primers sospirs del nou segle i tenia com a base el menyspreu juvenil per gran part de la literatura catalana que m'havien fet llegir, obligatòriament, a l'escola i a l'institut. Em semblaven obres carrinclones, antigalles ràncies emmarcades en un realisme rígid i ensopit, als antípodes de la mena de ficcions que a mi, en aquella època, em feien trempar. Se m'havia dit sense paraules «la literatura catalana és això», i com molts lectors de la meva generació, vaig saltar directament a les traduccions.